

Гліюпол Інна Михайлівна

Національний університет «Одеська юридична академія»,

асистент кафедри цивільного процесу

ОБ'ЄКТИ АПЕЛЯЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Перегляд судових рішень в апеляційному порядку обумовлюється наявністю декількох передумов, зокрема правом на апеляційне оскарження та подання апеляційної скарги, що в свою чергу, являється однією з основних об'єктивних передумов права на апеляційне оскарження судових рішень, прийнятих судом першої інстанції.

На законодавчому рівні об'єкти апеляційного оскарження визначені у ст. 352 ЦПК України. Так, відповідно до зазначеної статті учасники справи, а також особи, які не приймали участь у справі, але суд вирішив питання про їх права, свободи, інтереси та обов'язки мають право на оскарження рішення суду повністю або частково, крім того законодавством надано можливість оскаржити окремо від рішення й ухвали суду першої інстанції однак, перелік таких ухвал надається у ст.353 ЦПК України та є вичерпним.

І.І. Ємельянова головним об'єктом апеляційного оскарження визначає рішення суду, а оскарження ухвал, на думку вченої, має виключний характер [1].

Форма апеляційного оскарження, як зазначає П.М. Тимченко, можлива лише щодо актів, що мають такі риси:

- акти мають характер судових, тобто виникають у процесі судового розгляду в зв'язку з правозастосовною діяльністю, що виконує суд за участю осіб, які мають правовий інтерес у розгляді справи;
- акти повинні бути викладені письмово і мати визначені законом форму і зміст;
- акти повинні вирішувати справу по суті, бути відповіддю на правові вимоги;

- актам повинна бути притаманна можливість бути зміненими або скасованими у загальному порядку, що передбачає перенесення в часі набуття ними законної сили [2, с.78].

Так, об'єктом апеляційного оскарження є рішення (повністю або частково) місцевого загального суду, що не вступило в законну силу. Коло рішень суду першої інстанції як об'єктів апеляційного оскарження цивільним процесуальним законодавством не обмежено. Відповідно до ч. 1 ст. 258 ЦПК України судовими рішеннями є: ухвали, рішення, постанови, судові накази. Згідно з ч. 3 ст. 258 ЦПК України судовий розгляд закінчується ухваленням рішення суду.

Однак судова практика містить випадки, коли в апеляційному порядку переглядаються судові акти, що набрали законної сили. Це відбувається у випадках, коли приймаючи участь у справі особи з поважних причин пропустили строк на апеляційне оскарження судового акта, але апеляційний суд за заявою особи, що подає апеляційну скаргу, поновив строк на апеляційне оскарження завдяки поважності причин пропуску, про що виносить ухвалу. Якщо ж суд не знайде підстав для поновлення строку на апеляційне оскарження, то апеляційна скарга залишається без розгляду.

М.І. Балюк, Д.Д. Луспеник підкреслюють, що апеляційна скарга може бути подана не лише на рішення суду в цілому, але й на частину рішення, зокрема, мотивувальну, незалежно від того, чи вплинули викладені в рішенні суду висновки про певні обставини (факти) на вирішення справи по суті. Якщо апеляційна скарга подана не на рішення суду в цілому, а лише на його окрему частину, зокрема на мотиви рішення, як відзначають вчені, то в цьому випадку оскаржуване рішення не набирає законної сили [3, с.470].

Окремим об'єктом апеляційного оскарження можуть бути ухвали суду першої інстанції, якщо вони безпосередньо передбачені в ст. 353 ЦПК України. Заперечення проти ухвал, що не підлягають оскарженню, можна включити до апеляційної скарги на рішення суду. Як правило, сторони не заінтересовані

оскаржувати рішення, які постановлені на їх користь. Однак слід мати на увазі, що факти, встановлені рішенням суду, набувають преюдиційного значення під час вирішення інших спорів за участю тих самих осіб [4, с.653].

Формулювання правил оскарження ухвал відбувається на основі з'ясування вимог до даних актів. Визначення ухвали законодавчо не закріплено, ЦПК України обмежується лише вказівкою на випадки, в яких вона постановляється. Переважна більшість запропонованих в літературі визначень базуються на основі тієї ознаки, що ухвалами справа не вирішується по суті, а рішеннями справа вирішується по суті.

Судова ухвала – це самостійний процесуальний документ (форма судового рішення), яким вирішується питання, пов'язані з рухом справи у суді першої інстанції, клопотання та заяви учасників справи, питання про відкладення розгляду справи, оголошення перерви, зупинення або закриття провадження у справі, залишення заяви без розгляду у випадках, встановлених в ЦПК України [5, с.384].

А.І. Загоровський називає такі причини окремого оскарження ухвал:

а) неможливість оскарження ухвали закриває шлях до апеляції та взагалі припиняє подальший хід процесу (наприклад, відмова у прийнятті позовної заяви);

б) інтереси сторони можуть постраждати внаслідок несвоєчасного оскарження (наприклад, ухвали про забезпечення позову, про попереднє виконання рішення тощо) [6].

М.Г. Авдюков стверджував, що у випадках, коли ухвала перешкоджає подальшому руху справи або стосується майнових прав учасників процесу, останні повинні мати можливість оскаржувати її окремо від апеляційної скарги на рішення суду. Він також підкреслює важливість оскарження як процесуальної гарантії, можливість позбавлення якої допускається тільки за умови наявності в особи іншої можливості відстоювати свої права та законні інтереси у звичайному

процесуальному порядку [7, с.27-28]. Дозвіл окремого оскарження ухвали є необхідним для забезпечення суб'єктивних прав учасників справи. Тому всі ухвали, окреме оскарження яких дозволене, повинні вирішувати істотні питання провадження.

Важливим критерієм віднесення ухвал до тих, що підлягають окремому оскарженню, є можливість такого оскарження. В зв'язку з цим умовою окремого оскарження ухвал називають відсутність перешкод для реалізації завдань і цілей правосуддя та узгодження з механізмом процесуального регулювання, підкреслюючи значення свободи оскарження.

Перелік ухвал, які можуть бути об'єктом апеляційного оскарження окремо від рішення суду, закріплений у ст. 353 ЦПК України. Такими ухвалами, що підлягають оскарженню як процесуальні документи окремо від рішення суду є ухвали щодо: відмови у видачі судового наказу; забезпечення доказів, відмови в забезпеченні доказів чи скасування ухвали про забезпечення доказів; забезпечення позову, зміни заходу забезпечення позову, а також відносно скасування забезпечення позову, відмови в скасуванні чи зміні заходів забезпечення позову або відмови у забезпеченні позову; зустрічного забезпечення або зміни чи скасування зустрічного забезпечення; повернення заяви позивачу (заявнику); відмови у відкритті провадження у справі; відкриття провадження у справі з недотриманням правил підсудності; передачі справи на розгляд іншого суду; відмова поновити чи продовжити пропущений процесуальний строк; затвердження мирової угоди; призначення експертизи; визначення розміру судових витрат; внесення або відмови у внесенні виправлень у рішення; відмова ухвалити додаткове рішення; роз'яснення або відмови у роз'ясненні судового рішення; зупинення провадження у справі; закриття провадження у справі; залишення позову (заяви) без розгляду; окрема ухвала; стягнення штрафу в порядку процесуального примусу; повернення заяви про перегляд заочного рішення; відмови у відкритті провадження за нововиявленими або виключними

обставинами; поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документу до виконання; виправлення помилки у виконавчому документі або визнання його таким, що не підлягає виконанню; відстрочення та розстрочення, зміни чи встановлення способу і порядку виконання рішення; розгляду скарг на дії (бездіяльність) органів державної виконавчої служби, приватного виконавця; зміни сторони у справі (процесуальне правонаступництво) або сторони виконавчого провадження; повороту виконання рішення суду чи відмови у повороті виконання рішення; звернення стягнення на грошові кошти, що належать іншим особам, чи нерухоме майно, право власності на яке не зареєстровано в установленому законом порядку; тимчасового обмеження у праві виїзду за межі України; визначення частки майна боржника у майні, яким він володіє спільно з іншими особами; тимчасового влаштування дитини до дитячого або лікувального закладу; оголошення розшуку відповідача (боржника) або дитини; примусового проникнення до житла; звільнення (призначення) опікуна чи піклувальника; відмови у відкритті провадження у справі про скасування рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу; повернення заяви про скасування рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу; повернення заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду або заяви про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу; залишення без розгляду заяви про відновлення втраченого судового провадження; відновлення повністю або частково втраченого судового провадження чи відмови в його відновленні.

Цей перелік завжди викликав дуже багато дискусій щодо доцільності оскарження багатьох з таких ухвал. Практики наголошували на тому, що в багатьох випадках оскарження цих ухвал відбувається задля затягування судового процесу та являється допомогою для зловживання процесуальними правами учасниками справи. Однак, оновленим цивільним процесуальним

законодавством перелік ухвал, що оскаржуються окремо від рішення суду було суттєво збільшено та уточнено і вирішено питання зловживання шляхом запровадження санкцій за зловживання процесуальними правами, що має позитивно вплинути на здійснення цивільного судочинства.

В процесуальній літературі зазначається, що серед ухвал, які приймаються судом першої інстанції, є й такі, які безпосередньо не впливають на правильність вирішення справи і оскарження яких не є необхідним [8, с.43]. Наприклад, ухвала про витребування того чи іншого письмового доказу не може бути оскаржена до ухвалення рішення, оскільки може виявитися, що цей доказ не стосується справи і без нього суд мав достатньо доказів для ухвалення законного і обґрунтованого рішення. Такі ухвали не можуть оскаржуватись окремо від рішення. Особа, яка вважає дану ухвалу неправильною, може в апеляційній скарзі на рішення суду вказати на необґрунтовану відмову у витребуванні цього доказу як на одну з підстав прийняття необґрунтованого рішення.

Не підлягають оскарженню окремо від рішення й такі ухвали, що не перешкоджають подальшому руху справи (наприклад, ухвала про відкриття провадження у справі, про призначення справи до розгляду). Якщо зазначені в ст. 353 ЦПК України особи вважають такі ухвали неправильними, вони вправі включити свої заперечення проти них в апеляційну скаргу на рішення суду в цілому.

Таким чином, за загальним правилом, в цивільному процесуальному законодавстві України основними об'єктами апеляційного оскарження є рішення суду першої інстанції, що не вступило в законну силу та ухвали суду першої інстанції, що не набрали законної сили, та підлягають апеляційному оскарженню як окремі процесуальні документи, так і заперечення, що оскаржуються лише разом із судовим рішенням.

Список використаної літератури:

1. Ємельянова І.І. Апеляційний і касаційний перегляд судових рішень в цивільному судочинстві: теоретичні та практичні аспекти / І. Ємельянова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/1342/%AA>.
2. Тимченко П.М. Апеляційне провадження у цивільному процесі: теоретичні аспекти проблеми // Судова апеляція. – №2/3. – 2006. – С.73-80.
3. Балюк М.І. Практика застосування цивільного процесуального кодексу України (цивільний процес у питаннях і відповідях). Коментарі, рекомендації, пропозиції / М.І. Балюк, Д.Д. Луспеник. – Х. : Харків юридичний, 2008. – 708с.
4. Цивільний процесуальний кодекс України [Текст] : наук.-практ. комент. / С. С. Бичкова, Ю. В. Білоусов, В. І. Бірюков [та ін.] ; за заг. ред. С. С. Бичкової. – К. : Атіка, 2008. – 840с.
5. Мінченко Р. М., Погрібний С. О., Андронов І. В., та ін. Цивільний процес України: підручник / За заг. ред. д.ю.н. проф. Р.М. Мінченко – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2014. – 720с.
6. Загоровский Л.И. Очерки судопроизводства в новых административно-судебных и судебных учреждениях. – Одесса, 1992.
7. Авдюков М.Г. Обжалование определений в советском гражданском процессе / М.Г. Авдюков // Вестник Московского университета. – 1988. – №3. – С.27-28.
8. Бородін М.М. Інститут апеляційного перегляду рішень у цивільних справах: сучасний стан, перспективи розвитку та вдосконалення // Вісник Верховного Суду України. – 2012. – №5. – С.43